

Lausunto HE:stä laeiksi eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain ja rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain 20 §:n muuttamisesta

Johdanto ja tavoitteet:

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia sekä rajat ylittävistä terveydenhuollosta annettua lakia. Hyvinvointialueita, Helsingin kaupunkia ja HUS-yhtymää velvoitettaisiin kiireellisen hoidon lisäksi järjestämään välttämättömäksi arvioituja terveydenhuollon palveluja paperittomille ja tietyille paperittoman kaltaisessa tilanteessa oleville henkilöille, joilla ei ole Suomessa kotikuntaa tai joilla ei ole muun lain tai Suomea sitovan kansainvälisen lainsäädännön tai sopimuksen nojalla oikeutta muihin julkisen terveydenhuollon palveluihin kuin kiireelliseen hoitoon. Tällaisia välttämättömiä palveluita olisivat muun muassa raskauden ja pitkäaikaissairauksien edellyttämä hoito ja tietyt tartuntatauteihin liittyvät tutkimukset ja hoito. Alaikäisille tulisi järjestää kaikki tarvittavat terveydenhuollon palvelut saman laajuisina kuin niille alaikäisille, joilla on Suomessa kotikunta.

Terveydenhuollon palveluja saaneelta henkilöltä voisi periä enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruisen maksun. Jos kustannuksia ei saada perittyä henkilöltä itseltään, valtio korvaisi kustannukset järjestävälle taholle rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain mukaisesti. Ihmisoikeussopimusten nojalla henkilöiden oikeus saada terveydenhuoltoa ei saa olla riippuvainen hänen maksukyvystään. Kustannusten perinnästä henkilöltä itseltään voitaisiin luopua ennen valtion korvaus hakemuksen laatimista, jos hoitoa saaneen henkilön arvioidaan olevan selvästi varaton. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2023.

Tämän lakiuudistuksen keskeisenä tavoitteena on turvata ja laajentaa paperittomien ja paperittomien kaltaisissa tilanteissa olevien Suomessa pidempään oleskelevien henkilöiden oikeutta välttämättömiin julkisiin terveyspalveluihin riippumatta siitä, minkä hyvinvointialueen alueella henkilö oleskelee. Nykyisellään heillä on oikeus ainoastaan kiireelliseen hoitoon. Esityksen tavoitteena on nykyistä paremmin turvata oikeus välttämättömään huolenpitoon ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen. Lisäksi esitys edistäisi näiden henkilöiden perustuslain takaamaa oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun, koska heille ehdotetaan saman laajuiset oikeudet, kuin on kansainvälistä suojelua Suomesta hakevilla henkilöillä, eli ns. Turvapaikanhakijoilla.

Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelut lausuvat seuraavaa:

Onko henkilöryhmä, johon lakia sovelletaan, määritelty tarkoituksenmukaisesti?

Määritelmä itsessään on hyvä. Ongelma on se, miten hoitoa annettaessa pystytään määrittelemään henkilön oikeus saada palveluita eli "henkilön status". Käytännössä terveydenhuollon ammattilainen hoitoa järjestäessään nojaa siihen, mitä terveyspalveluihin hakeutunut kertoo, mikäli hänen tietonsa eivät ole DVV:n rekisterissä. Terveyspalveluissa ei ole mahdollista selvittää aukottomasti esimerkiksi palveluihin EU-alueelta hakeutuvan todellista tilannetta tai oleskelun kestoa. Osa tässä laissa tarkoitetuista henkilöistä saattaa myös salata henkilöllisyytensä.

Ovatko kustannusten vastuujaon periaatteet oikeat?

Kyllä.

Onko perusteluissa mainittu kuvaus hoito-oikeuden laajuudesta ja välttämättömäksi arvioiduista terveyspalveluista ymmärrettävä?

Lain perusteluosiossa esitetään näin: "Välttämättömyyden arviointi perustuu aina tapauskohtaiseen harkintaan ottaen huomioon hoitoa tarvitsevan henkilön sen hetkinen terveydentila ja sairauden mahdollinen kulku." Onko tätä kohtaa mahdollista täsmentää jonkinlaisten esimerkkien tai kriteerien kautta? Nyt perustelut eivät ohjaa lain tulkintaa riittävässä määrin.

Sinänsä kuvaus "välttämättömästä" hoidosta on hyvä ja selkeyttää aiempaa jaottelua kiireellisen ja välttämättömän hoidon välillä esimerkiksi pitkäaikaissairauksien osalta. Rajanveto tulee siis yksinkertaisemmaksi ja vähentää ammattilaisten eettistä kuormitusta hoidon tarpeen arvioinnissa. Välttämättömän hoidon merkitystä suun terveydenhuollon palvelujen näkökulmasta olisi hyvä tarkentaa. Suun ongelmat voivat vaatia kiireellistä tai kiireetöntä hoitoa, ja osa hoitamattomista ongelmista heikentää pitkäaikaissairauksien hoitotasapainoa.

"Välttämätön hoito" olisi siis syytä tarkentaa, esim. raskauden seuranta, krooninen perussairaus, jne., jotta ammattilaisen on helpompi tehdä päätöksiä. Lisäksi tulisi täsmentää, kuuluvatko mielenterveyden häiriöt välttämättömän hoidon piiriin. Tarkentamisen tarve pätee myös suun terveydenhuoltoon.

Erytisen kannatettavaa on tarjota lapsille saman laajuisia palveluita kuin kuntalaisille sekä tarjota laajempia terveyspalveluita sekä neuvolapalveluita raskaana oleville ja synnyttäneille naisille. Myös muiden lain piirissä olevien henkilöiden osalta on perusteltua järjestää laajempia terveyspalveluita mm. tartuntatautien leviämisen ehkäisemiseksi sekä kroonisten sairauksien pahenemisen ehkäisemiseksi.

MUITA HUOMIOTA HALLITUKSEN ESITYKSEEN?

Hallituksen esitys on ankkuroitu vahvasti perusoikeuksiin, ja on siten esityksenä kokonaisuudessaan kannatettava.

Lain perusteluosassa esitellyt kustannuslaskelmat vaikuttavat vakavasti alimitoitetuilta. On hyvin todennäköistä, että kustannukset tulevat olemaan huomattavasti suuremmat hoidon piiriin tulevien asiakkaiden ja hoidettavien asioiden määrän lisääntyessä merkittävästi.

Lakiuudistuksen yhteydessä tulisi huomioida asiaan liittyvät hoidon rakenteiden tarpeet. Tämä tarkoittaa tulkkipalvelujen lisäksi myös muita erityisen tuen palveluita, jotka eivät tule kyseeseen muiden asiakasryhmien kohdalla.

Lakiuudistuksen kohteena olevalle asiakasryhmälle tulisi luoda jonkinlainen rekisteröintitapa potilastietojärjestelmiin hoidon jatkuvuuden turvaamiseksi. Terveystietojärjestelmien hakeutumisen esteenä saattaa kuitenkin olla pelko siitä, että tieto ilman oleskelulupaa ko. kunnassa oleskelusta menee tiedoksi viranomaisille ja seurauksena voi olla maasta poistaminen tai karkottaminen. Laissa olisi hyvä olla selkeästi kirjattuna, onko terveydenhuollon henkilöstöllä velvollisuus ilmoittaa palveluihin hakeutuneista henkilöistä, ja jos on, niin mihin.

Kokonaisuutena lakiuudistus helpottaa hoidon piiriin hakeutuneiden ihmisten asioiden hoitamista ammattilaisten näkökulmasta, kun rajanveto hoidettavien asioiden suhteen helpottuu.